

**НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**з освітнього компонента
«МИСТЕЦТВО БАЛЕТМЕЙСТЕРА»**
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня
зі спеціальності 024 Хореографія
(денна/заочна форма навчання)

*Укладач:
Ганна СІРЯКОВА*

Ніжин – 2024

УДК

Рекомендовано Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М. Гоголя)
Протокол №11 від 20.03.2024 р.

Рецензенти:

Пархоменко О. М. - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичної педагогіки та хореографії Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Кон С. В. - балетмейстер-постановник театру «Київ модерн балет», асистент головного балетмейстера «Київська опера», КМАТОБ для дітей та юнацтва

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
МЕТА, ЗАВДАННЯ, КОМПЕТЕНТНОСТІ, ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ.....	6
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	7
ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА.....	9
ПЕРШИЙ РІК НАВЧАННЯ.....	9
ДРУГИЙ РІК НАВЧАННЯ.....	12
ТРЕТІЙ РІК НАВЧАННЯ.....	16
ЕТАПИ СТВОРЕННЯ ТАНЦЮВАЛЬНОГО ТВОРУ.....	19
ПРИКЛАДИ (ТВОРЧИХ РОБІТ) ПРЕЗЕНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ НІЖИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ.....	25
ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДРУКОВАНИХ ТА ЕЛЕКТРОННИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА НАВЧАЛЬНО - МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	31

ПЕРЕДМОВА

Професія балетмейстера – цікава та творча. Майбутній митець повинен оволодіти достатнім багажем знань та набути досвід у створенні хореографічних композицій.

Освітній компонент «Мистецтво балетмейстера» узагальнює отримані студентами знання з інших предметів хореографічного та мистецького циклів, приводячи їх в цілісну систему знань, професійних навичок, які допоможуть майбутньому балетмейстеру в оволодінні сучасними методологічними прийомами побудови хореографічного твору.

Вивчаючи курс «Мистецтво балетмейстера» здобувачі, як майбутні керівники творчих колективів мають навчитися створювати хореографічні композиції, оволодіти практичними навичками у постановці народних танців, сюжетних або образних мініатюр, дитячих номерів, хореографічних сюїт, тощо. Основним завданням курсу є підготовка студентів до практичної балетмейстерської діяльності в ансамблях різножанрового спрямування, формування сучасних поглядів та професійних навичок у створенні власного хореографічного твору, збереження та популяризація українських танцювальних традицій та набуття професійних навиків та вмій сценічної практики з креативним баченням розвитку хореографічного мистецтва сьогодення.

Працюючи над створенням танцювальних творів, студенти на заняттях з мистецтва балетмейстера ознайомлюються з методикою вирішення питань режисури і акторської майстерності, творчого розкриття ідейного змісту хореографічних композицій. Вчать пов'язувати питання музичної форми, пластичного образу, сценічного оформлення. Вирішуючи творчі завдання, студенти застосовують на практиці знання отримані з предметів музичного, гуманітарного, філософсько-естетичного циклів.

Теоретичний матеріал розкриває практичний зміст специфіки роботи балетмейстера.

Протягом вивчення курсу студентам пропонується розглянути процес створення хореографічних номерів різних за жанром, формою та змістом. Починаючи з простих форм (варіація, етюд, хоровод, тощо) до складних (сюжетний танець, танець-образ, сюїта).

Творчий процес навчання являє собою практичне осмислення отриманих теоретичних знань, які з семестру в семестр розширюються і поглиблюються за рахунок інтеграції з іншими дисциплінами хореографічного циклу: «Теорія і методика викладання класичного танцю», «Теорія і методика викладання народного танцю», «Історія хореографічного мистецтва», «Костюм і сценічне оформлення танцю», «Теорія і методика сучасного танцю» та інші.

МЕТА, ЗАВДАННЯ, КОМПЕТЕНТНОСТІ, ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Важливою ланкою у підготовці здобувачів вищої освіти спеціальності «Хореографія» є формування балетмейстерських умінь, які відіграють вагомую роль у підготовці майбутніх фахівців. Рівень сформованості балетмейстерських компетентностей характеризує якість підготовленості здобувача до професійної діяльності, здатність до розв'язування складних задач і проблем з освітнього компонента «Мистецтво балетмейстера». А саме: розуміння мистецтва як творчого відображення дійсності, знання історичних етапів розвитку мистецтва, зокрема хореографічного. Місце та роль розвитку української культури в світовому культурному просторі.

Фахові компетентності визначаються у:

- здатності до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатності бути критичним і водночас креативним;
- повазі до різноманітності та мультикультурності;
- адаптації, інтерпретації засобів і методик відповідно до форм виробничої діяльності;
- володінні прийомами створення хореографічного твору;
- використанні у навчальній, постановочній, репетиційній діяльності традиційних та інноваційних методів хореографічної педагогіки;
- формуванні теми, ідеї, надзавдання хореографічного твору, розробці сценарно-композиційного плану;
- застосовуванні теоретичних знань в практичній діяльності.

Отримані знання з освітнього компонента «Мистецтво балетмейстера» та практична реалізація набутих умінь при створенні власного хореографічного твору дадуть можливість здобувачу досягти поставленої мети в освітньо-навчальному процесі, стати висококваліфікованим, конкурентоспроможним фахівцем, який в подальшій професійній діяльності буде популяризувати та зберігати українську національну хореографічну культуру.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Навчальний процес з освітнього компонента «Мистецтво балетмейстера» будується наступним чином:

1. Визначається творча тема семестру (етюд, варіація, орнаментний танець, дитячий танець, народний танець, ігровий танець, танець-образ, сюжетний танець, сюїта). Може бути декілька тем, близьких за технічними можливостями та з врахуванням здібностей студентів.
2. Відповідно до обраної теми семестру, розкриваються теоретичні питання у вигляді лекцій, бесід, практичних показів, переглядів відеоматеріалів, де формується необхідний обсяг знань для виконання студентами творчих завдань.
3. Студенти спільно з викладачем визначають, тему, зміст, підбирають музичний матеріал, узгоджують назву майбутньої постановки.
4. Студенти самостійно розробляють композиційний план майбутнього хореографічного твору, що містить:
 - Пошук літературної основи майбутньої постановки;
 - Аналіз музичного твору;
 - Розробка драматургії танцю;
 - Створення хореографічного тексту;
 - Розробка малюнка танцю;
 - Створення образу, подієвого ряду;
 - Практична робота з майбутніми виконавцями хореографічної композиції;
 - Запис танцю;
 - Показ танцю.

Накопичуючи знання протягом певного часу, розглядаючи одну й ту ж саму проблему з різних сторін, студенти отримують знання і вміння творчо підходити до процесу створення хореографічного твору, враховуючи специфіку жанру, форми і змісту танцю, вік виконавців та їх професійну підготовку.

Протягом вивчення курсу «Мистецтво балетмейстера» студенти працюють над виконанням теоретичних досліджень у

вигляді рефератів, курсових робіт, показу власної практичної роботи.

Викладач оцінює роботу студента за основними критеріями:

1. Задум танцювальної постановки, її новизну та оригінальність.
2. Вміння студента створювати досконалий мовний синтез всіх компонентів хореографічного мистецтва (музика, танець, костюм, сценічне оформлення).
3. Художньо-образне розкриття твору, використання технічних і психофізичних якостей виконавців у процесі постановочно-репетиційної роботи.

ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «МИСТЕЦТВО БАЛЕТМЕЙСТЕРА»

ПЕРШИЙ РІК НАВЧАННЯ

І СЕМЕСТР

Теми лекційних занять.

1. Мистецтво танцю як своєрідна форма відображення дійсності.
2. Зв'язок хореографічного мистецтва з життям. Професія балетмейстера в історичному розвитку. Творча уява балетмейстера і його художнє бачення дійсності.
3. Основні етапи створення хореографічного твору.
4. Зв'язок танцю з музикою. Виразні засоби музики, закономірність їх відображення засобами хореографії.
5. Методика постановки танцю по запису.

Лабораторно-практичні завдання.

1. Методика постановки танцю по запису (графічний, відеозапис); опис рухів, малюнок танцю, знайомство з нотним матеріалом; постановка найпростішого танцю по запису на однокурсниках.
2. Розглядаються питання:
 - національні особливості танцю;
 - зв'язок музики і танцю;
 - авторська композиція;
 - композиція танцю і музики.

Завдання для самостійного опрацювання.

1. Постановка танцю за записом, побудованого на елементах хореографії.
2. Знайти в літературних джерелах записи композицій танцю, побудованих на елементах або народної хореографії.
3. Зробити розбір танцю по запису.

4. Разом з концертмейстером визначити характер музичного супроводу.
5. Розбір та вивчення основних рухів танцю.
6. Розбір фігур та загальної композиції танцю.
7. Вивчення композиції з виконавцями.
8. Розбір та вивчення танцю з однокурсниками.

Рекомендовані контрольні питання.

1. Види діяльності балетмейстера.
2. Основні етапи створення хореографічного твору.
3. Об'єктивні та суб'єктивні джерела задуму танцю.
4. Авторська композиція задуму.
5. Основа драматургії танцю.
6. Особливості просторової побудови танцю.
7. Розробка малюнків танцю.
8. Методика запису рухів.
9. Методика запису малюнка.
10. Методика запису композиції.

II СЕМЕСТР

Теми лекційних занять.

1. Зміст танцювального твору. Визначення його драматургії, аналіз музичної форми. Розбір мелодійності та ритмічної побудови музичної фрази, її виразних засобів, динамічних відтінків.
2. Музична і танцювальна фраза. Пластична тема, лейтмотив.
3. Взаємодія розвитку хореографічної лексики і малюнка танцю, їх органічне взаємопроникнення. Виразні особливості сценічного майданчика.
4. Танцювальна фраза, як основа будь-якого хореографічного твору, її відповідність образному задуму, музичній драматургії.

Лабораторно-практичні завдання.

1. Балетмейстерський аналіз музичного матеріалу.

2. Складання танцювальних фраз і етюдів за вимогами викладача; створення хореографічного тексту з просторовим рішенням образного задуму на основі народної хореографії.

Самостійна робота.

1. Створити пластичний етюд на основі народної хореографії.
2. Практичне виконання створених пластичних етюдів.
3. Підбір музичного матеріалу відповідно до поставлених завдань (викладача).
4. Зробити аналіз музичних форм, визначаючи їх виразні засоби.
5. Визначити стиль та жанр хореографічної композиції.
6. Розробка композиції майбутнього танцю.
7. Скласти хореографічний текст власної танцювальної композиції.
8. Виконати графічний запис танцювальної композиції.
9. Розучування хореографічної композиції з виконавцями.

Рекомендовані контрольні питання другого семестра вивчення дисципліни.

1. Музика як джерело натхнення творчого задуму балетмейстера.
2. Подібність і відмінність музичної та хореографічної драматургії.
3. Виразні засоби музики, їх вплив на розвиток хореографічної лексики.
4. Охарактеризуйте музичні форми та їх структурну будову.
5. Вплив музичного розміру, метру, ритму, темпу на створення танцювальних рухів.
6. Малюнок танцю, як виразний засіб.
7. Традиційні форми танців народної хореографії.
8. Створення хореографічного тексту.

ДРУГИЙ РІК НАВЧАННЯ

ІІІ СЕМЕСТР

Теми лекційних занять.

1. Визначення жанру танцювального твору і його художньої форми. Стиль і манера виконання танцю, художній образ.
2. Частини драматургії: експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація і розв'язка. Пролог і епілог.
3. Особливості застосування основних елементів драматургії при створенні хореографічного твору.
4. Співвідношення різних частин танцю в залежності від драматургічного розвитку задуму.

Лабораторно-практичні завдання.

1. Створення найпростішого танцю без розгорнутої сюжетної основи.
2. Робота над створенням хореографічного тексту, поглиблена робота над співвідношенням музичної та хореографічної драматургії.
3. Пошук різних композиційних форм побудови танцю, як реалізація задуму через драматургічний розвиток дії.

Самостійна робота.

1. Постановочна робота над створенням масового танцю без розгорнутої сюжетної лінії в будь-якому жанрі.
2. Добір музичного твору за формою, жанром і змістом. Створення пластичного образу в залежності від підбраного музичного матеріалу.
3. Аналіз музичної форми, визначення виразних засобів твору, його композиції і драматургії.
4. Скласти етюди-замальовки майбутньої постановки.
5. Розробити композицію і драматургію хореографічного твору.
6. Скласти хореографічний текст.

7. Зробити (графічний, відео) запис авторської композиції (за вибором здобувача).
8. Здійснити постановку танцю на однокурсниках.

Рекомендовані контрольні питання.

1. Жанр танцю, як сукупність виразних засобів.
2. Стиль і манера, як прояв особливостей музичного матеріалу.
3. Драматургія, як зміст задуму і надзавдання постановника.
4. Музика і танець, як єдиний носій художньо-естетичного образу.
5. Зміст музично твору, та його вплив на драматургію танцю.
6. Образи і образність.
7. Музична фраза, її мелодійна і ритмічна побудова.
8. Прийоми розвитку хореографічної лексики.
9. Особливості побудови хореографічної фрази.
10. Зв'язок лексики і малюнка танцю.
11. Основні компоненти драматургії танцю.
12. Жанри хореографічного твору.
13. Основи композиції танцю.
14. Відображення різних музичних форм в хореографічній композиції.
15. Хореографічна тема, мотив, лейтмотив.
16. Взаємозв'язок рухів в реченні, періоді, фразі.
17. Просторове рішення композиції танцю.

IV СЕМЕСТР

Теми лекційних занять.

1. Визначення характерних рис хореографічного образу майбутньої композиції, його зв'язок з драматургією музики.
2. Виразні засоби танцю та їх взаємодія.
3. Образ літературного героя, тварини, рослини, казкового героя, настрою природи тощо.
4. Лібрето як літературна основа хореографічного твору.
5. Сценарій сюжетних номерів, жанрових сцен.

6. Закономірності драматургії в сценарії. Подієвий ряд. Художні вимоги до сценарію.
7. Відображення музичного твору в сюжетному танці та в драматургії.
8. Методика добору музичного твору. Складання композиційного плану.

Лабораторно-практичні завдання.

1. Подальше вивчення закономірностей композиційної побудови хореографічного твору.
2. Створення образного змісту танцю, написання сценарію сюжетного номеру або жанрової композиції.
3. Поглиблена робота над музичним матеріалом, його музично-образним змістом та формою.

Самостійна робота.

1. Створення образного танцю в будь-якому жанрі хореографії.
2. Підібрати і проаналізувати музичний супровід.
3. Розробити драматургію та композицію танцю.
4. Скласти хореографічний текст.
5. Вивчити танець з виконавцями.
6. Зробити запис танцю.

Рекомендовані контрольні питання.

1. Музична драматургія її емоційне читання.
2. Виразні засоби музики.
3. Хореографічний образ і його зв'язок з музичною драматургією.
4. Хореографічний образ і його характерні риси.
5. Вплив музичного матеріалу на розвиток хореографічного образу.
6. Образ людини в хореографічному мистецтві.
7. Образ природи в хореографічному мистецтві.
8. Образи-події в хореографічному мистецтві.
9. Образи-символи в хореографічному мистецтві.

10. Образи людських почуттів в хореографічному мистецтві.
11. Літературна основа сюжетних танців
12. Конфлікт, як джерело сюжету, його розвиток в драматургії.
13. Закони драматургії в сценарії сюжетного танцю.
14. Відображення форми музичного твору в драматургії сюжетного танцю.

ТРЕТІЙ РІК НАВЧАННЯ

V СЕМЕСТР

Теми лекційних занять.

1. Створення танцю без розгорнутого сюжету.
2. Розбір художньо-технічних прийомів композиції танцю.
3. Визначення жанру танцювального твору і його художньої форми. Відбір композиційних деталей (малюнків, рухів і т. д.) найбільш характерних для даного танцю
4. Стиль і манера виконання танцю. Художній образ в танці.
5. Основні елементи (компоненти) музично-танцювальної драматургії, їх застосування.
6. Особливості композиційного рішення сюжетних і безсюжетних творів різних жанрів.
7. Тематичний танець, ігровий танець, орнаментний танець.

Лабораторно-практичні завдання.

1. Подальше вивчення закономірностей побудови хореографічного твору.
2. Створення найпростішого танцю (без розгорнутого сюжету).

Самостійна робота.

1. Створення дитячого ігрового безсюжетного танцю.
2. Балетмейстерський аналіз майбутньої танцювальної постановки.
3. Визначення жанру та стилю.
4. Розробка драматургії та композиції танцю
5. Складання хореографічного тексту.
6. Здійснення постановочної роботи з майбутніми виконавцями.
7. Графічний (відео) Запис танцю.

Рекомендовані контрольні питання.

1. Логіка побудови подієвого ряду в сюжеті.

2. Що таке ігрова безсюжетність?
3. Змістовність дитячих танців, образність, доступність, актуальність.
4. Дати визначення поняттям: сюжетний танець, тематичний танець, ігровий танець.
5. Форми танцювальних композицій класичного танцю.
6. Форми танцювальних композицій народного танцю.
7. Форми танцювальних композицій бального танцю.
8. Форми танцювальних композицій сучасного танцю.
9. Форми танцювальних композицій спортивних та естрадних танців.

VI СЕМЕСТР

Теми лекційних занять.

1. Створення сценарію сюжетного номеру та жанрових сцен.
2. Художні вимоги до створення сценарію.
3. Закономірності драматургії в сценарії.
4. Жанрові особливості сюжетних постановок. Образи персонажів танцю.
5. Відображення змісту, драматургії та образів, закладених у музичному творі.
6. Складання композиційного плану танцювальної постановки.

Лабораторно-практичні.

1. Образ може бути абстрактним, що виражає лише якийсь настрій або почуття.
2. Робота з викладачем над музичним матеріалом хореографічного твору.
3. Створення етюдів на основі народної, класичної, сучасної музики.
4. Практичне створення танцю з певним образно-сюжетним змістом.
5. Освоєння законів сценарної драматургії. Розробка сценарію сюжетного танцю.

Самостійна робота.

1. Робота над створенням образного танцю малої форми (соло, танець-діалог, дует, тріо, малий ансамбль).
2. Добір та аналіз музичного матеріалу.
3. Визначити жанру та стилю майбутнього танцю.
4. Розробка драматургії та композиції танцю.
5. Складання хореографічного тексту.
6. Постановочна робота з майбутніми виконавцями.
7. Запис (графічний, відео) танцю.

Рекомендовані контрольні питання.

1. Розкрити основний конфлікт хореографічного твору.
2. Розкрити основні мотиви вчинків головних героїв.
3. Експозиція в танці і запропоновані обставини.
4. Взаємозв'язок танцю і фабули.
5. Логіка психологічного подієвого ряду.
6. Розкриття головної теми та ідеї танцю.
7. Кульмінація танцю.
8. Авторське ставлення до розв'язки танцю.
9. Взаємозв'язок всіх частин драматургії танцю.
10. Змістовність хореографічного тексту.
11. Виразність хореографічного малюнку.
12. Використання реквізиту.
13. Створення хореографічної лексики для головних героїв.
14. Хореографія «другого плану», «фонова хореографія».

ЕТАПИ СТВОРЕННЯ ТАНЦЮВАЛЬНОГО ТВОРУ

Визначення семестрових завдань. В ході навчальних занять студенти виконують певні вправи з метою напрацювання матеріалу та опановування знаннями, уміннями та навичками для здійснення головного завдання, що виноситься на заліково-екзаменаційну сесію.

Вправи, що розкривають завдання теоретичного розділу певного семестру:

- читання і конспектування спеціальної літератури по заданій темі для написання реферату, контрольної, курсової робіт;
- добір і вивчення іконографічного матеріалу (картин, фотографій, малюнків, відеоматеріалів).

Практичне завдання:

- створення етюдів, навчальних композицій для відпрацювання тих чи інших балетмейстерсько-постановчих прийомів, підбір музичного матеріалу;
- визначення характеру танцювальної композиції (масова, дуетно-масова, сольно-масова та ін.);
- визначення форми танцювальної композиції (перепляс, дует, тріо і т. д.);
- визначення типу лексики танцювальної композиції (класична, народна, сучасна);
- побудова танцювального тексту;
- зв'язок танцювально-музичного матеріалу.

Добір та аналіз музичного матеріалу:

- Уміти аналізувати музичний матеріал, ознайомлення з його звуковими виразними засобами, характером музичної образності (особливості мелодії, ритміки, оркестровки), принципами розвитку музичних тем.
- Балетмейстерський аналіз музичної п'єси із зазначенням числа тактів у вступі та наступних побудовах (фразах,

реченнях, періодах, частинах), з відміткою соло інструментів і логікою їх послідовності.

Задум майбутньої танцювальної композиції.

Визначення асоціації по співзвучності та логікою побудови музичного твору, з майбутніми танцювальними персонажами, їх відносинами, середовищем в якому вони діють. Під час повторних прослуховувань музики проводиться уточнення характеру танцювальних персонажів, їхніх дій, логіки взаємин. Визначення виду танцювальної лексики майбутніх персонажів (класичний, народний, сучасний танець, вільна пластика і т. д.).

Визначення теми, головної ідеї, сюжету майбутньої постановки. Внесення уточнень та коректив.

Створення танцювального тексту.

Зв'язок танцювального тексту з музичним твором. Пошук і добір основних змістовних мотивів для рук, ніг, голови, корпусу. Ці мотиви повинні відтворювати в танці головний задум. Вони можуть бути реально наслідувальні або штучні за своєю формою. Але будь-якому випадку змістовність повинна бути вмотивована.

Логіка темпо-ритмо-інтонаційного варіювання танцювальних мотивів повинна збігатися з побудовою музичного тексту. Кожна звукова лінія (для соліста чи фону) повинна знайти своє відображення у танцювальному тексті, що дає якісно нове явище, яке можна назвати музично-танцювальною образністю або змістовністю. І в цьому випадку вже немає окремої музики, немає окремого танцювального тексту, а є їх неподільне ціле. Цього можна домогтися лише в результаті повного злиття темпо-ритмо-інтонаційного початку двох текстів – музичного і танцювального.

У модерністських формах роль слова, його логіки суттєво обмежується. Якщо в реалістичних музично-танцювальних формах ще можна намагатися осмислити, переказати танцювальну дію словами (хоча це навряд чи потрібно і можна робити), то в модерністських формах це робити не має ніякого

сенсу. Тут найкраще йти строго за музикою, слухати її та робити те, що вона «пропонує». Робити – значить мислити невербально, мислити саме танцювально. В цьому і полягає суть балетмейстерської професії – мислити танцювально.

Робота над просторовою будовою танцю.

Мізансцени та ракурси, просторове розташування і переміщення танцюючих на сценічний майданчик – все це має свою особливу виразність. Статика малюнка. Наприклад, може тлумачитися як абстрактно-декоративна (лінії, кола та ін.), або як конкретно-образотворча (лінія-тин, лінія-дорога, лінія-вулиця, коло-сонце, коло-вінок і т. д.). динамічна виразність малюнка визначається темпоритмом його виконання (повільно, швидко, з уповільненням і т. д.).

Просторова будова танцю може бути простою і складною, симетричною та асиметричною, одноплановою і багатоплановою. Послідовність мізансцен і малюнків має свою логіку розвитку (наростання активності сценічної дії або спаду). Ця логіка підпорядковується характеру сценічної дії. Необхідно мати на увазі, що просторовий малюнок сольного танцю за своєю логікою відрізняється від побудови масового танцю. Особливою проблемою є поєднання — музичної образності та образності просторової побудови танцю.

Постановочно-репетиційна робота.

Перш ніж приступити до постановочної роботи, необхідно ретельно підготуватися. При першій зустрічі з виконавцями важливо захопити їх задумом. Авторський показ танцювального тексту, композиції танцю повинен бути ясним, яскравим не тільки в цілому, але й в деталях. По ходу передачі тексту і просторової будови танцю можуть з'являтися доповнення, уточнення з боку автора. Разом з тим нерідко виникають слушні пропозиції із боку виконавців. Закріплений автором текст потім удосконалюються. Після затвердження композиції викладачем, її обговорення, можливих зауважень та корекцій тексту, просторової побудови в цілому, танцювальний номер технічно

відпрацьовується (удосконалюються акценти, інтонації, ритми, амплітуди виконання та ін.). В акторському плані уточнюються емоційні фарби, еволюція взаємовідносин. Постановник композиції працює над ансамблевістю і виразністю виконання, зв'язності рухів і малюнка танцю з музикою.

Проектування танцювальних костюмів, розробка ескізів.

Проектування танцювальних костюмів – це відбір тих якостей, властивостей, форм з виразною палітрою (його конструктивних деталей, якостей кольору, фактурної поверхні матеріалів, здатності їх змінюватися під час того чи іншого сценічного освітлення), які відповідали б даному музично-танцювальному образу (характеру звучності, персонажам, тексту). Отримані в результаті ескізів костюми повинні гармонійно поєднуватися з оформленням сцени.

Ескізи сценічного оформлення.

Робота над ескізами сценічного оформлення складається з наступних етапів:

Визначення бажаних образних якостей для сцени, як зовнішнього середовища даної танцювальної дії;

Гармонійний зв'язок відібраних засобів не тільки з текстом танцювальних рухів, його образами, характерами, а також з музикою, костюмами.

Показ готової танцювальної композиції.

Показ готової танцювальної композиції відбувається, по-перше, після ретельного і всебічного обговорення її в групі студентів, по-друге, після усунення всіх виявлених недоліків. І тільки після цього робота вважається закінченою і готовою для сценічного показу. Який оцінюється екзаменаційною комісією.

Презентація авторського твору.

У сучасному світі, його стрімкому розвитку зростають вимоги до будь-якої сфери діяльності, і зокрема, до мистецтва. І хореографічне мистецтво не є винятком.

Зростають вимоги до майстерності майбутніх виконавців та балетмейстерів, що потребують нових сучасних методик до їх підготовки. Дуже часто студенти стикаються з проблемою вибору теми майбутньої постановки. І перед ними постає питання: чи зможе він донести свою ідею до глядача, а головне, чи зрозуміє глядач думку автора.

Шлях до художнього пізнання дійсності полягає через асоціативне сприйняття, яке формує духовне багатство людини. На основі аналізу музичного матеріалу, балетмейстер повинен відчутти єдність музичної та хореографічної форми. Взаємовплив драматургії, хореографічне та музичне рішення образу через текст та малюнок танцю. Це і є гарантом успіху майбутнього твору.

Музика народжує образ в уяві, хореографічний текст оживляє його та надає йому сценічного життя мовою пластики.

Важливим етапом в роботі над постановкою власного твору є його презентація. Автору потрібно знайти слова, які допоможуть зрозуміти думку, поділитися проблемами, які турбують, можливо надихнути.

Спілкування – складний багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів між людьми, що породжується потребами у спільній діяльності та включає обмін інформацією, сприймання і розуміння іншої людини.

У сучасних умовах провідним є мовне спілкування або вербальна комунікація, що реалізується за допомогою мовлення.

Для того, щоб передати свої переживання іншій людині, немає іншого шляху, окрім спілкування.

Форми психологічного спілкування можливі лише коли людина за допомогою свідомого мислення узагальнено відображає дійсність. Вербальна комунікація – це діалог, складений з промовляння та слухання. Мова та мовлення виконують декілька функцій: є знаряддям мислення та

інтелектуальної діяльності, опановування суспільно-історичним досвідом людства, окремого народу, нації. А, головне, мова – знаряддя пізнання. І тому, дуже важливим стає питання вмільої вербальної презентації твору, автор якої повинен знайти ті слова, почуття, емоції, які допоможуть зрозуміти головну думку, ідею, тему [6, с.140].

**ПРИКЛАДИ (ТВОРЧИХ РОБІТ) ПРЕЗЕНТАЦІЙ
СТУДЕНТІВ**
(здобувачів першого бакалаврського рівня, кафедри
музичної педагогіки та хореографії)
**НІЖИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ**

(керівник, старший викладач Ганна СІРЯКОВА)

Хореографічна композиція «ВЕСІЛЬНІ ШАФЕРИ»
балетмейстерська робота Івана ГЛАДКОВА

Весільні традиції. Чи може їх хто порухувати? У кожній країні світу вони свої. Традиції єврейського весілля – одні з найдавніших. Це дивовижна країна зі своїм колоритом та своєрідним гумором.

Коли з'явився чоловічий єврейський танець з пляшками невідомо. Але він став традиційним, яскравим танцювальним номером, який виконується на єврейських весіллях. Звичайно, головні герої на весіллях – наречені. Але яке ж воно без весільних шаферів? Вони дотепні та кмітливі герої на святі, особливо, якщо це єврейське весілля.

Ранок... Вертаються після весілля друзі. Вони згадують як весело вітали наречених. Чоловіки шикуються в лінію, тримаючи на своїх капелюхах пляшки з вином і починають танцювати. А глядачі, затамувавши подих, стежать за виконавцями, марно чекаючи безславного падіння пляшки.

Ще кілька фінальних рухів і їм вже аплодують, а шафери низько кланяються гостям, але танець свій присвячують нареченим, які свято вірять в своє щастя [6, с.141].

Хореографічна композиція
«ТЕРНОВИЙ ВІНОК КОХАННЯ»
балетмейстерська робота Ольги ЖУРАВЕЛЬ

Не дорікати – слово я дала

*І в відповідь на тяжку постанову
Ти дав колючу гілочку тернову
Без жалю я в вінок її вплела.*

Квітка терен – незвичайна рослина. Вперше вона була покладена на голову Христа, і з того часу вважається символом великої любові та безмежного страждання.

Трагічна історія кохання стала лейтмотивом повісті Михайла Коцюбинського і однойменного фільму Сергія Параджанова «Тіні забутих предків».

Головні герої – Іван та Марічка. Вона як шекспірівські Ромео та Джульєтта, плакають кохання між ворогуючими родинами. Їхні почуття, зароджені в дитинстві, переросли у велику та світлу любов. Здавалося, що могло б завадити силі кохання? Але коли Івана не було поряд, прийшла біда. Він відправляється на полонину, а тим часом безжалісна рука долі штовхає Марічку у бурхливі води Черемоша. Окутаний горем, хлопець втрачає сенс життя, але ще довго бачить кохану у своїх мареннях... Іван та Марічка стали символом вічного кохання, яке переборює не тільки ворожнечу, воно долає відстань, час, життєві перешкоди. Воно таке могутнє, що перемагає навіть смерть.

Любов.. Вона живе у серці так глибоко, що може заволодіти розумом. І тільки пройшовши через терни, можна дістатись до зірок... [6, с.142].

Хореографічна композиція «ЧЕРВОНА ХУСТКА»
балетмейстерська робота Оксани КОЗЕРЕВОЇ

*Тобі там важко, то дощі, то сонце
І все над головою проліта,
А тут вона сидить біля віконця
І стукає у душу, як у шибку, самота.
Ти там стріляєш, часто взагалі не спиш,
Себе терзаєш, що ночами тут вона сама.
Про те, що важко, як завжди мовчши,
Вона ж тебе думками обійма.*

Червона хустка – це знак жінки, яка чекає свого чоловіка роками з війни. Головна героїня одягає на себе червону хустку, символізуючи своє очікування. Вона зустрічає і проводить потяги, вишукуючи божевільним поглядом сірих потьмянілих часом від горя, але все ж палаючих надією і безмежною любов'ю очей. Вона розповідає про те, як важко і сумно чекати коханого з фронту - пори року змінюються, листи перестали приходити, і вона вже зневірилася в тому, що їх солдат повернеться...І він все не приходить і незважаючи на складну життєву ситуацію, головна героїня намагається знайти у собі сили жити далі [6, с.142].

Хореографічна композиція «ОБЕРІГ КОХАННЯ» *балетмейстерська робота Оксани ГУЗЬ*

Особливий вплив, на розвиток національної самосвідомості, має хореографічне мистецтво. У притаманній йому образно-стилістичній мові та внутрішньому змісті, закладенні значні виховні можливості. Творче переосмислення народних звичаїв традицій не лише повертає нас до витоків національної культури, а й прищеплює любов до них, формує художні смаки, стає основою естетичної, моральної культури особистості.

Колись, одним із звичаїв на Україні було даруванням хлопцям-козакам перед дальнім походом, стрічки, яку вони тримали біля серця як оберіг, а повертаючись приносили своїм коханим. Саме ця тема лягла в основу композиції «Оберіг кохання».

Отже, теплий вечір...

Наповнюється чарівним співом соловейка, природа зачарована своєю чудовою красою, ніби завмерла... А він все співає і співає, а у молодого козака, чи то від співу, чи від кохання, серце теж, аж тьохкає.

Виходить на небо рогатий місяць, збирає біля себе зорі, а ті падають на землю чіпляючись за траву, капельками роси. Стежкою дівчина поспішає на побачення з хлопцем, якого вона так палко кохає, який щойно повернувся із далекого походу.

Козак освідчується дівчині і дарує їй червону стрічку, яка весь цей час була оберегом. Дівчина приймає подарунок і влітає її у русу косу, тепер вже їх ніщо не розлучить, довіку.

Соловейко, зачарований зоряним небом, тьохкав свою пісню, до самого ранку...

Тема кохання, пронизує всю композицію, то повертаючи нас до славної історії козаччини, то підіймаючи разом із піснею солов'я, до самого неба... [6, с.143].

Хореографічна композиція «ЛЕГЕНДА ПРО МАК»

балетмейстерська робота Оксани БІЛАН

Це було давно – давно в одному місті на Дніпрі. Дуже гарні дівчата проживали там. Побачили це печеніги і вирішили захопити в полон дівчат. Підстерegli вони, коли загін воїнів залишив місто і пішов у похід, та й оточили місто з усіх сторін. Зрозуміли дівчата, що їм прийшов кінець і звернулися вони з проханням до Матінки – землі.

– Матінко-земле, врятуй нас від неволі, від життя страшного у печенігів-нечестивців.

І зглянулася земля-матінка на сльози полонянок. Тільки доторкнеться до дівчини ворог, як стає вона квіткою-маком, прекрасною як самі дівчата.

Так і не змогли захопити в полон жодної дівчини. Червоні маки горять з тих пір на вишиванках, як символ молодості, краси, символ пам'яті про загиблих.

Хореографічна композиція «Легенда про мак» занурює всіх у світ чудової казки-легенди, що показує нам красу українських дівчат, їх вірність, здатність на самопожертву та мужність наших хлопців.

Вона – Дівчина, дівчина-мати, дівчина, що вірно чекає, оберігає в думках, зцілює своїм коханням.

Він – юнак, що пішов боронити рідну землю від ворогів та повернувся поранений, де зустрічає його кохана. Силою своєї любові вона намагається зцілити його рани, вдихнути у нього життя. Але на жаль, земна його дорога закінчується, але не

закінчується кохання. Дівчина стає квіткою-маком, червоною, як жар, на могилі у юнака і нагадує усім, що кохання і вірність вічні [6, с.143].

Хореографічна композиція «ЛЕГЕНДА ПРО КИЇВ» *балетмейстерська робота Світлани ЯЦУН*

Ось і ще одна легенда про засновників Києва – Кия, Щека і Хорива та сестру їх Либідь.

Вона була такою гарною, як травневе сонце. З усього світу з'їжджалися молоді лицарі, князі і королевичі просити її руки. Однак серце дівчини було наповнене любов'ю, але любов'ю сестринською до своїх братів. Старший брат був їй замість батька, мудрий і сміливий. Середній веселий бешкетник. А молодшого любила більше за усіх ,він був їй як син. Всією душею вона оберігала його.

Тим часом на їхню рідну землю напав лютий ворог.

Зібралися брати в небезпечну дорогу, боронити свою землю. Три дні і три ночі боролися брати, але сили покидали їх. І тоді пролила сестра свої сльози , наповнені смутком, любов'ю і вірою. Ці сльози перетворилися на струмки, струмки на річку. І напоїли брати своїх коней ,і відчули вони цілющу силу води, і прогнали вони лютого ворога.

Отже, вивчення та застосування вербального елементу в синтетичному чи синкретичному творі розпочало свій розвиток у кінці ХХ століття та отримало назву *лібретологія*. Презентуючи свій твір, автор розкриває тему та знайомить глядача зі змістом твору, що, власне, і є основою *лібрето*. Для успішної презентації автору потрібно звернути увагу глядача на головні аспекти, а водночас залишити право на власне сприйняття твору.

Засвоївши курс "Мистецтво балетмейстера", здобувач зможе опанувати методами та прийомами створення хореографічної композиції, що дозволить йому не лише розвинути свої творчі здібності, але й стати компетентним у

сфері керівництва хореографічним колективом, здатним втілити в життя найскладніші хореографічні ідеї та концепції на сцені.

Молодому балетмейстеру відкриється цікавий шлях митця, якому підвладно змінити час і простір, розширюючи межі власної уяви, занурюючи глядача в чарівний світ хореографічного мистецтва. Його творчість буде сповнена емоційної глибини та інтелектуальної складності, що дозволить створити неповторні хореографічні проекти.

**ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДРУКОВАНИХ ТА
ЕЛЕКТРОННИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Основна

1. Бугаєць Н. А., Пінчук О. І., Пінчук С. І. Мистецтво балетмейстера. Навчально-методичний посібник. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2012. 172 с.
2. Енська О. Ю., Максименко А. І., Ткаченко І.О. Композиція танцю та мистецтво балетмейстера. Суми : ФОП Цьома С. П., 2020. 172 с.
3. Кривохижа А. Роздуми про мистецтво танцю. Записки балетмейстера. Кіровоград: Центрально-Українське видавництво. 2012. 89 с.
4. Мистецтво балетмейстера: Навчально-методичний посібник (за вимогами кредитно-модульної системи) для студентів І курсу галузі знань: 0202 „Мистецтво”, напряму підготовки: 6.020202 „Хореографія”/ Укладачі Л.А.Маркевич, Н.Г.Карауш. Рівне: РДГУ, 2009. 80 с.
5. Пархоменко О. Формування балетмейстерських умінь, майбутніх учителів хореографії у процесі фахової підготовки. : автореф. дис. канд. пед. наук. Київ. 2016. 20 с.
6. Сірякова Г. В. Презентація авторського хореографічного твору як засіб вербальної комунікації // *Теорія і методика мистецької освіти: збірник науково-методичних статей / за ред. Ю. Ф. Дворника, О. В. Коваль. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. Вип. 4. С. 140-144.*
7. Сучасний танець. Основи теорії і практики : навч. посіб. / О. О. Бігус, О. О. Маншилін, Д. О. Кондратюк, Л. В. Мова, А. В. Журавльова, І. І. Герц, Н. П. Донченко, Н. П. Батєєва. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. 264 с.
8. Форми постановки танців: Метод. рекомендації теоретичного курсу «Мистецтво балетмейстера» для

студентів 1–4 курсів / Упоряд. Самохвалова А.В. 2-е вид. доп. Рівне: РДГУ, 2010. 35 с.

9. Чепалов О. І. Хореологія : ст. та лекції. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 228 с.
10. Шевченко В. Мистецтво балетмейстера в народно-сценічній хореографії. Київ: ДАКККіМ. 2006.

Додаткова

1. Березова, Г. Класичний танець у дитячих хореографічних колективах. Г. Березова. Київ: Музична Україна.1990.
2. Василенко, К. Лексика українського народного-сценічного танцю. К. Василенко. Київ: Мистецтво.1996. 425 с.
3. Верховинець, В. Теорія українського народного танцю. В. Верховинець. Київ: Музична Україна.1990. 134 с.
4. Забрєдовський С. Методика роботи з хореографічним колективом. Київ: НАКККіМ. 2011. 35 с.
5. Плахотнюк, О. Основи сучасної хореографії (Джаз-модерн танець, популярні масові танці). Київ: Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв. 2006. 36 с.
6. Шариков Д. І.. Класифікація сучасної хореографії. К.: Видавець Карпенко В. М., 2008. 168 с.
7. Савчин Л. Методика роботи з хореографічним колективом. Рівне: Овід. 2012.
8. Цветкова Л. Ю. Методика викладання класичного танцю. Підручник. 2-е вид. К.: Альтепрес, 2007. 324 с.

Інтернет джерела

1. Ballet: The Definitive Illustrated Story
2. <http://www.gif.ru/texts/txt - gnirenko-diploma>
3. <https://ru.Wikipedia.org/wiki/>
4. Державний кваліфікаційний екзамен з хореографічного практикуму та мистецтва балетмейстера 2023
<https://www.youtube.com/watch?v=soWxvKGs87M>

5. Дисципліна "Мистецтво балетмейстера", група ХОРБ 1-22-4.0д. (2 курс), кафедра хореографії Факультету музичного мистецтва і хореографії Київського університету імені БорисаГрінченка.
<https://www.youtube.com/watch?v=MiАНК21yR8A>
6. Екзамен студентів кафедри хореографії НАКККіМ з дисципліни "Мистецтво балетмейстера".
https://www.youtube.com/watch?v=DOmsII_Tmkc&t=93s
7. Екзамен студентів кафедри хореографії НАКККіМ з дисципліни "Мистецтво балетмейстера". Номер ""QUEEN OF HEARDS".
<https://www.youtube.com/watch?v=A1QgZBJLvuA&t=60s>
8. Жива бібліотека з дисципліни Мистецтво балетмейстера (2 курс, спеціальність 024 Хореографія)
<https://www.youtube.com/watch?v=5ZpUipl6t58>
9. Творчий проєкт "Емоції" студентів 3 курсу спеціальності 024 Хореографія Київського університету імені Бориса Грінченка з дисципліни Мистецтво балетмейстера. Викладач – Людмила Андрощук <https://www.youtube.com/watch?v=9-qHlhs7eKo>
- 10.Хореографічна вистава у пошуках синього птаха. Творчий проєкт підготовлено на базі хореографічного колективу "Крок вперед".
https://www.youtube.com/watch?v=KN6bkhH_rIE

НОТАТКИ